

SABINA JAKUBOWSKA

IMIONA

DZIEDZICTWO KULTURY

Zmienność imiennictwa
w polskich środowiskach lokalnych
na przykładzie rzymskokatolickiej parafii
Jadowniki (Podgórze) w Małopolsce
w latach 1784-2005

„Imiona dziedzictwo kultury”

Publikacja oparta na mojej interdyscyplinarnej dysertacji doktorskiej

„Zmienność imiennictwa w polskich środowiskach lokalnych na przykładzie rzymskokatolickiej parafii Jadowniki (Podgórze) w Małopolsce w latach 1784-2005”

Doktorat obroniony w roku 2021, Uniwersytet Jagielloński,
Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej, Wydział Historyczny, praca
doktorska przygotowana w zakresie Dyscypliny Nauki o Kulturze i Religii

Promotor: dr hab. Andrzej A. Zięba

Imiona to słowa - klucze

Imiona stanowią dziedzictwo kultury i odzwierciedlają najważniejsze jej wartości:

jako zróżnicowany **zbiór nazw**, rodzimego i obcego pochodzenia – **charakteryzują społeczeństwo**, w którego użyciu pozostają: jego obyczaje i priorytety, tradycję, elastyczność w przyjmowaniu nowości oraz świadomość narodową, kulturową, religijną;

Znaczenia i pamięć

- **znaczenia** imion dają wgląd w preferowane **wartości** duchowe i materialne kultur, w jakich powstały; niekiedy imiona są też jedynym, co po danej kulturze zostaje, możliwością rekonstrukcji ich minionego świata;
- imiona przechowują **pamięć** o okolicznościach narodzin człowieka, są znakiem indywidualnej tożsamości;

motywacja wyboru imion

- jest wyrazem **potrzeb** osób nominujących,
- przewidywanych przez nich potrzeb osób nominowanych;
- stanowi także manifestację **oczekiwań** nominujących wobec nominowanych;

W środowiskach lokalnych

można w zbiorach imion odkryć:

- ślady przekonań z przeszłości,
- sieć powiązań społecznych i relacji międzypokoleniowych,
- echa wydarzeń historycznych oraz mikrohistorycznych,
- szybką reakcją na bieżące wydarzenia dotyczące tych środowisk.

CEL BADAŃ: Odkrywanie historycznych i współczesnych uwarunkowań oraz motywacji wyboru imion

- w okresie 222 lat (ciągłość)
- na podstawie dużej statystycznej próbki badawczej 20 663 osób ochrzczonych w Parafii św. Prokopa Opata w Jadownikach,
- z uwzględnieniem szerokiego kontekstu innych środowisk lokalnych

Źródła: Księgi Metrykalne

-271-

Nrus serialis	1945		Nrus Domus	NOMEN BAPTISATI	Religio		Sexus		Thori	PARENTES		PATRINI	Adnotatio	
	Dies et mensis				Catholica	Aatholica	Puer.	Puella		Patris ac parentum nomen, cognomen et conditio ejus	Matris ac parentum nomen, cognomen et conditio	Eorum Nomen cognomen et conditio		Eorum
	Nat.	Bap.												
	Aprilis 28. 19/ 21.			Casimirus	1		1			Josephus Topolski fl. Staniśłai et Petronillae n. Michulek	Mariae Matrone fl. Hermann et Morice n. Grünbaum	Joseph Helmsch Stephanus Winné.		
	Obst. G. Fyker			Zbigniew	1		1	leg		Julianus Hajolo fl. Jo- sephi et Anne Walepa.	Lupina fl. Joan- nis Pala et Lu- cye n. n. n. Gmierszek.	Thobolocus Gmierszek Anne Flaw- n. n. n.	Obst. Fr. P. 25 kus parochus loci	
	Obst. M. Legutka			Marius	1		1	leg		Michał Węgrzyn fl. Josephi et An- ne	Carolina fl. Jovanis Topolej et Thoboloci	Joseph Towlej Helena Wojniczka	cap 19. v. 1970 in Jaszkowicki cum Helena Miler	
30	23/ 6	645.		Casimirus	1		1	leg						

I opowieści, a szczególnie <http://porod-niezapomniani.blogspot.com> czyli metoda obiektywno-dokumentacyjna oraz subiektywno-ankietowa

Najstarsze 1357

Lista najczęściej odnotowanych w źródłach imion w XIV – XVIII w. (do 1769)

Zbiór liczy 76 imion

Pozycja	Imiona kobiece – liczba nadań 100% = 29 kobiet	Procent	Imiona męskie – liczba nadań 100% = 419 mężczyzn	Procent
1.	Regina – 7	25%	Jan - 54	12,9%
2.	Zofia – 5	14,2%	Stanisław - 43	10,2%
3.	Katarzyna – 3	10,7%	Wojciech - 37	8,6%
4.	Jadwiga, Małgorzata, Teresa – 2	7,1%	Jakub - 22	5,2%
5.	Agnieszka, Anna, Dorota, Fania, Magdalena, Marianna, Róża, Stanisława – 1	3,5%	Marcin - 18	4,3%
6.			Maciej - 17	4,0%
7.			Piotr - 16	3,8%
8.			Mikołaj, Tomasz - 15	3,5%
9.			Józef – 12	2,8%
10.			Wawrzyniec - 11	2,6%

Lista imion najczęściej nadawanych w Jadownikach (1784-2005)

Zbiór liczy 354 imiona

Pozycja	Pierwsze imię kobiece (222 lata – dla 10 010 kobiet)	Procent	Pierwsze imię męskie (222 lata – dla 10 653 mężczyzn)	Procent
1.	Anna - 1625	16,2%	Jan - 1371	12,8%
2.	Marianna - 1615	16,1%	Stanisław – 1107	10,4%
3.	Katarzyna - 698	6,9%	Józef - 1099	10,3%
4.	Maria - 405	4%	Michał – 474	4,4%
5.	Zofia - 329	3,2%	Andrzej – 402	3,7%
6.	Magdalena – 275	2,7%	Władysław - 338	3,1%
7.	Kunegunda - 261	2,6%	Kazimierz – 335	3,1%
8.	Helena – 241	2,4%	Franciszek – 332	3,1%
9.	Stanisława – 231	2,3%	Piotr – 273	2,5%
10.	Barbara - 225	2,2%	Wojciech - 251	2,3%

Lista najpopularniejszych drugich imion (1784-2005)

Zbiór liczy 285 imion nadanych jako drugie

Pozycja	Imiona kobiece – liczba nadań 100% = 2950 dziewczynek z drugim imieniem (stanowią one 29,4% populacji noworodków tego okresu, liczącej 10 010 osób płci żeńskiej)	Procent	Imiona męskie – liczba nadań 100% = 3257 chłopców z drugim imieniem (stanowią oni 30,5% populacji noworodków tego okresu, liczącej 10 653 osób płci męskiej)	Procent
1.	Maria - 492	16,6%	Stanisław - 359	11%
2.	Anna - 466	15,7%	Józef - 283	8,6%
3.	Stanisława - 113	3,8%	Jan - 261	8%
4.	Józefa - 103	3,4%	Piotr - 155	4,7%
5.	Zofia - 102	3,4%	Michał - 123	3,7%
6.	Katarzyna - 101	3,4%	Andrzej - 114	3,5%
7.	Barbara - 91	3%	Kazimierz - 102	3,1%
8.	Małgorzata - 85	2,8%	Franciszek - 95	2,9%
9.	Teresa - 76	2,5%	Władysław - 87	2,6%
10.	Marianna - 75	2,5%	Paweł - 80	2,4%

Zbiór imion to nasze dziedzictwo kulturowe

Ale są nim też **motywacje** wyboru

Kult świętych: „imiona przyniesione”, patronaty lokalne i ochronne

23 VIII

Lipiec 2023

July • Juli • Липень

26	27	28	29
W 4.25 Z 20.54	3 Tomasza, Anatola Jacka, Nelli	W 4.32 Z 20.50	10 Olafa, Filipa Ameli, Almy
W 4.26 Z 20.54	4 Elżbiety, Teodora Malwiny, Patryka	W 4.33 Z 20.49	11 Benedykta, Olgi Kalinę, Nory
W 4.27 Z 20.53	5 Antoniego, Karoliny Michała, Karoli	W 4.34 Z 20.48	12 Jana, Brunona Wery, Pameli
W 4.28 Z 20.53	6 Dominiki, Teresy Zuzanny, Gotarda	W 4.35 Z 20.48	13 Andrzeja, Małgorzaty Ernesta, Sary
W 4.28 Z 20.53	7 Cyryla, Metodego Estery, Rafała	W 4.36 Z 20.47	14 Kamila, Stelli Kamy, Igi
W 4.29 Z 20.52	8 Eugeniusza, Elżbiety Adriana, Edgara	W 4.37 Z 20.46	15 Henryka, Włodzimierza Bonawentury, Dawida
W 4.30 Z 20.51	9 Weroniki, Zenona Sybille, Bereniki	W 4.38 Z 20.45	16 Marii, Eustachego Marii, Elgii
W 4.31 Z 20.51	17 Jadwigi, Anny Bogdana, Szymona	W 4.40 Z 20.44	24 Jadwigi, Anny Bogdana, Szymona
W 4.32 Z 20.50	18 Szymona, Erwiny Arnolda, Roberta	W 4.41 Z 20.42	25 Szymona, Erwiny Arnolda, Roberta
W 4.33 Z 20.49	19 Wincentego, Alfryda Normy, Anny	W 4.42 Z 20.41	26 Wincentego, Alfryda Normy, Anny
W 4.34 Z 20.48	20 Małgorzaty, Czesława Hieronima, Remigiusza	W 4.44 Z 20.40	28 Małgorzaty, Czesława Hieronima, Remigiusza
W 4.35 Z 20.47	21 Daniela, Wawrzyńca Daidy, Stojana	W 4.45 Z 20.39	29 Daniela, Wawrzyńca Daidy, Stojana
W 4.37 Z 20.46	22 Marii, Magdaleny Bolesławy, Milana	W 4.46 Z 20.37	30 Marii, Magdaleny Bolesławy, Milana
W 4.38 Z 20.45	23 Brygidy, Apolinarego Bogny, Zakliny	W 4.48 Z 20.36	31 Brygidy, Apolinarego Bogny, Zakliny

Przekazywanie imion w rodzinach

Pierwsze imiona po krewnych otrzymała

$\frac{1}{3}$ populacji:

- 16% po chrzestnych (XVIII w.- poł. XX w.)
- 11% po dziadkach (XIX-XX w.)
- 5% po rodzicach (XVIII-XIX w.)

Drugie imiona po krewnych dostała $\frac{1}{2}$ populacji (posiadająca drugie imię):

- 16% po chrzestnych (pocz. XIX w. – lata 70.XX)
- 18% po dziadkach (2 poł. XX w.)
- 16% po rodzicach (lata 80. i 90. XX wieku – XXI w.)

240. **Marcjanna** – imię pochodzenia rzymskiego, oznaczające Marsa. W Jadownikach wystąpiło 4 razy (1792, 1794, 1833), w związku z patronatem, 1833 – po chrzestnej, którego zapisu w księgach wiadomo również, iż używana była Marcycha.
241. **Marek** – jedno z podstawowych rzymskich imion o odwołaniu do boga Marsa. Rozpowszechnione przez chrześcijaństwo w średniowieczu. W Jadownikach wystąpiło 68 razy (18 razy w kwietniu, 1940, 1951-2000), w tym 2 razy w maju, 52 razy (1894 – w kwietniu, 1907-1924, 1952-2002) 2 razy po dziadku, 11 razy po ojcu. Nadawane głównie we wszystkich miesiącach roku, nieznacznie więcej w miesiącach ze świętem patronalnym. Najwięcej miało w latach 50. i 60. XX w. (9 miejsc na liście ran).
242. **Maria** – najważniejsze w chrześcijaństwie imię żeńskie, o bardzo starym i prapoczątkowym imienniczym, o bardzo starym i prapoczątkowym wywodzie z greki od hebrajskiej formy *Miryam* pochodzi z akadyjskiego *maryam* – ‘napawa radości’, lecz używane w formach równoległych, np. w formie *Maria* wystąpiło 405 razy jako pierwsze imię w ogólnym zestawieniu (4%), jednak jako pierwsze imię jest na pierwszym miejscu. Po raz pierwszy używane następnie wyjątkowo wpisywane w tej formie przed imieniem *Maria* za niestosowne na wsi (1837 – raz, 1838 – zastosowania nastąpił w 1858 roku (5 razy, 1865-1866 – początek XX wieku – coraz częściej pojedynczo za- -kilkanaście razy w każdym roku, od lat 70. pojedynczo użyte w 1998). Zmienność w obrębie częstotliwości

kanon i peryferia

100 najczęściej nadawanych imion to 28% całego zbioru, pozostałe 72% to imiona rzadsze.

Te 100 najczęściej nadawanych imion nosiło 89% populacji, a tylko 11% wszystkich ochrzczonych było użytkownikami pozostałych 254 imion.

(illegitimi)

Inne motywacje:

- **Rozwój świadomości narodowej** (imiona słowiańskie, postaci bohaterów narodowych, imiona „typowo polskie”)
- **Prawdziwe autorytety** – charyzmatyczne postaci (np. Dziembowscy, Goetzowie, Witos, Jan Paweł II i inne)
- **Tabu imiennicze** – unikanie imion jednostek postrzeganych negatywnie (np. Kaśka – czarownica, Bolesław – miano Bieruta i inne)

Moda i reakcja na nią

W XX i XXI wieku motywacja się zmieniła:

- **Moda** (płynąca z opiniotwórczego źródła do dalszych terenów);
- Wraz z upowszechnianiem mody – w opiniotwórczych centrach **reakcja** na nią - **poszukiwanie oryginalności** i znów moda;
- **Eufonia** czyli „podoba mi się brzmienie”;
- a co ze znaczeniem?

Imię

Słowo

Które

Zawiera

w sobie

Opowieść